

توسعه پایدار؛ بازاندیشی در حکمروایی زمین، هویت شهری و کیفیت زیست

توسعه پایدار در دهه‌های اخیر از یک مفهوم نظری به چارچوبی راهبردی برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی شهری تبدیل شده است؛ چارچوبی که می‌کوشد میان رشد اقتصادی، عدالت اجتماعی، حفاظت محیط‌زیست و پایداری فرهنگی توازن برقرار کند. در شرایطی که شهرهای ایران با چالش‌هایی همچون نابرابری فضایی، بحران مسکن، افت کیفیت زیست‌پذیری و گسست‌های هویتی مواجهند، بازخوانی مبانی و ابزارهای تحقق توسعه پایدار ضرورتی دوچندان یافته است.

مقالات شماره زمستان نشریه، هر یک از زاویه‌ای متفاوت، به یکی از اضلاع این منظومه مفهومی پرداخته‌اند. طرح رهیافت اقتصاد سیاسی زمین در برنامه‌ریزی شهری، توجه ما را به سازوکارهای قدرت، مالکیت و توزیع منافع در تولید فضا جلب می‌کند؛ موضوعی که بدون اصلاح آن، دستیابی به عدالت فضایی و پایداری شهری ممکن نخواهد بود. در همین راستا، بررسی اثرگذاری مصلا‌ی بزرگ تهران بر توسعه محلات پیرامونی در شهر تهران و تحلیل کیفیت سکونت در پروژه‌های مسکن مهر در شهر بیجار، بازتابی از پیامدهای مداخلات کالبدی کلان بر ساختار اجتماعی و اقتصادی شهر هستند.

در بُعد هویتی و فرهنگی، تبیین منظر تاریخی و ظرفیت‌های گردشگری شهری در شهر مراغه نشان می‌دهد که توسعه پایدار تنها در گرو شاخص‌های کالبدی و اقتصادی نیست، بلکه حفاظت و بازآفرینی سرمایه‌های فرهنگی نیز بخشی جدایی‌ناپذیر از آن است. شهری که گذشته خود را نادیده بگیرد، در ساخت آینده‌ای پایدار نیز با دشواری روبه‌رو خواهد شد.

توجه به زیست‌پذیری شهری با تأکید بر شاخص‌های مسکن در شهر جیرفت، تحلیل تعاملات اجتماعی در فضاهای شهری تبریز و بررسی مشارکت شهرسازان در تحقق «شهر آرام» در محله باغ‌فیض تهران، همگی بر این نکته تأکید دارند که پایداری بدون ارتقای کیفیت زندگی روزمره شهروندان و تقویت سرمایه اجتماعی معنا نخواهد داشت. شهر پایدار، شهری است که در آن امنیت، آرامش، تعامل اجتماعی و احساس تعلق به مکان در کنار زیرساخت‌های مناسب کالبدی شکل گیرد.

از سوی دیگر، واکاوی تأثیر محیط کالبدی و اجتماعی کار بر خلاقیت کارکنان در پارک علم و فناوری خراسان، بُعدی کمتر مورد توجه از توسعه پایدار را برجسته می‌کند: پایداری اقتصادی مبتنی بر نوآوری. اقتصادی که بر دانش، خلاقیت و سرمایه انسانی استوار باشد، می‌تواند ضمن کاهش فشار بر منابع طبیعی، زمینه رشد متوازن و بلندمدت را فراهم آورد.

مجموع این پژوهش‌ها نشان می‌دهد که توسعه پایدار در شهر ایرانی، موضوعی چندلایه و میان‌رشته‌ای است؛ از اصلاح ساختارهای زمین و مسکن تا ارتقای کیفیت فضاهای عمومی، از صیانت از هویت تاریخی تا تقویت مشارکت حرفه‌ای و مردمی.

این شماره می‌کوشد با گردآوری دیدگاه‌های متنوع، بستری برای گفت‌وگوی علمی پیرامون آینده‌ای فراهم آورد که در آن عدالت فضایی، زیست‌پذیری، هویت فرهنگی و کارآمدی اقتصادی در کنار یکدیگر معنا یابند.

امید است مباحث این مجموعه بتواند الهام‌بخش سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و پژوهشگران در مسیر تحقق شهری پایدار، انسان‌محور و آینده‌نگر باشد.

با سپاس

سردبیر

برای شماره‌های آینده مجله می‌توان با توجه به تحولات جهانی و نیازهای بومی، مجموعه‌ای از موضوعات نوین و میان‌رشته‌ای را در چارچوب توسعه پایدار پیشنهاد کرد. برخی محورهای پیشنهادی عبارت‌اند از:

۱. عدالت فضایی و حق به شهر

- نابرابری فضایی و دسترسی عادلانه به خدمات شهری
- مسکن مقرون‌به‌صرفه و سیاست‌های ضد جابه‌جایی ساکنین در فرآیند اعیانی سازی
- فضاهای عمومی فراگیر برای گروه‌های آسیب‌پذیر

۲. سلامت شهری و رفاه اجتماعی

- پیوند طراحی شهری با سلامت روان و نشاط اجتماعی
- شهرهای پیاده‌محور و حمل‌ونقل فعال
- تاب‌آوری اجتماعی پس از بحران‌ها و همه‌گیری‌ها

۳. فرهنگ، خلاقیت و اقتصادهای نوین شهری

- شهر خلاق و صنایع فرهنگی در توسعه پایدار
- گردشگری خلاق و تجربه‌محور
- نقش هنر شهری در ارتقای کیفیت فضاهای عمومی

۴. انرژی و گذار به شهرهای کم‌کربن

- شهرهای بدون کربن و انرژی‌های تجدیدپذیر در مقیاس محله
- ساختمان‌های انرژی صفر و مثبت
- نقش شهرها در تحقق اهداف کربن‌خنثی

۵. آینده کار و فضاهای شهری

- تأثیر دورکاری و اقتصاد پلتفرمی بر ساختار شهر
- فضاهای کار اشتراکی و نوآوری شهری
- برنامه‌ریزی شهری در عصر اقتصاد دانش‌بنیان

این محورها می‌توانند مسیر پژوهش‌های آینده مجله را به سمت موضوعات نوین، کاربردی و بین‌رشته‌ای هدایت کرده و گفت‌وگوی علمی در حوزه توسعه پایدار را غنی‌تر سازند.